

ÖĞRETMEN ADAYLARININ AKADEMİK ÖZYETERLİKLERİ VE MESLEKİ KAYGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ¹

Vildan DONMUŞ

Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Elazığ, vildandnms@gmail.com

Burhan AKPINAR

Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Elazığ, bakpinar@firat.edu.tr

Mehmet EROĞLU

Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Elazığ, mehmetoglu@firat.edu.tr

Makale Gönderme Tarihi: 29.02.2016 Makale Kabul Tarihi: 10.04.2017

Özet

Bu çalışmanın amacı öğretmen adaylarının akademik özyeterlikleri ve mesleki kaygıları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışma nicel araştırma yöntemlerinden nedensel karşılaştırma ile desenlenmiştir. Örneklem, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir. Bu çalışmaya Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi son sınıfta öğrenimine devam eden 281 öğretmen adayı katılmıştır. Veriler 2014-2015 akademik yılının ikinci yarısında Akademik Öz-yeterlik Ölçeği (Ekici, 2012) ve Mesleki Kaygı Ölçeği (Cabı ve Yalçınalp, 2013) kullanılarak toplanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre öğretmen adaylarının akademik özyeterliklerinin orta düzeyde olduğu görülmüşken, mesleki kaygılarının yüksek seviyede olduğu görülmektedir. Araştırmada kadın öğretmen adaylarının akademik özyeterliklerinin, erkek öğretmen adaylarının özyeterliklerinden yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Erkek öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının ise kadın öğretmen adaylarının kaygılarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek çıktığı bulgusuna ulaşılmıştır. Öğrenim gördükleri bölüme isteyerek geldiğini ifade eden öğretmen adaylarının akademik özyeterlikleri, öğrenim gördükleri bölüme istemeyerek geldiğini ifade eden adayların akademik özyeterliklerinden istatistiksel olarak daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Öte yandan öğrenim gördükleri bölüme istemeyerek geldiğini ifade eden adayların mesleki kaygılarının öğrenim gördükleri bölüme istemeyerek geldiğini ifade eden adayların mesleki kaygılarından istatistiksel olarak daha yüksek çıktığı bulgusuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının akademik özyeterliklerinin öğrenim gördükleri bölüme göre istatistiksel açıdan anlamlı şekilde farklılaştığı, mesleki kaygılarının öğrenim gördükleri bölüme göre istatistiksel açıdan anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının akademik özyeterliklerini istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Akademik Özyeterlik, Mesleki Kaygı, Regresyon Analizi.

THE INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE ACADEMIC SELF-EFFICACY AND OCCUPATIONAL ANXIETY OF TEACHER CANDIDATES

Abstract

The purpose of this study was to investigate the relationships among teacher candidates' level of occupational anxiety and academic self-efficacy. The study was designed with casual comparison of the quantitative research methods. The sample was selected by

¹ Bu çalışma 22-24 Ekim 2015 tarihinde Çukurova Üniversitesi'nde düzenlenen 3. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

using appropriate sampling of non-random sampling method. 281 teacher candidates who study at Firat University Faculty of Education in their final year participated in this study. Data was collected in the second half of 2014- 2015 academic year via Information Academic Self-Efficacy Scale (Ekici, 2012) and Occupational Anxiety Scale (Cabı & Yalçınalp, 2013). According to the findings obtained in the study of academic self-efficacy of teacher candidates was seen to be at an intermediate level and occupational anxiety were seen to be at a high level. In the study the academic self-efficacy of the female teacher candidates were significantly higher than the male teacher candidates. Academic self-efficacy of the teacher candidates who choose the department willingly is higher than the academic self-efficacy of the teacher candidates who choose their department unwillingly. On the other hand, occupational anxiety of the teacher candidates who choose the their department willingly is higher than the occupational anxiety of the teacher candidates who choose the department unwillingly. Academic self-efficacy of the teacher candidates seems to differ significantly depending on the department that they are enrolled. Occupational anxiety of the teacher candidates doesn't seem to differ significantly depending on the department that they are enrolled. According to the regression analysis results, the occupational anxiety of teacher candidates predict their academic self-efficacy perception significantly.

Key Words: *Academic Self-Efficacy, Occupational Anxiety, Regression Analysis*

Giriş

Eğitim sistemi birbiriyle ilişkili olan üç ana unsurdan oluşmaktadır. Bu unsurlar; öğrenci, öğretmen ve programdır. Eğitim sisteminin niteliği bu unsurlar arasındaki uyuma bağlıdır (Akpınar, Yıldız ve Ergin, 2006). Eğitim sistemindeki bu uyumu sağlayacak ve eğitim sistemini şekillendirecek en önemli unsur öğretmendir (Semerci, Semerci, Eliüşük ve Kartal, 2012; Çetinkaya, 2009; Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005; Kavcar, 2005; Kuran, 2002; Çapa ve Çil, 2000; Karagözlü, 1987). Bu bağlamda değerlendirildiğinde eğitimin kalitesi öğretmenin niteliğine bağlıdır (Dilaver, 1996; Doğan ve Çoban, 2009; Terzi ve Tezci, 2007). Nitelikli bir öğretmen olabilmek için alan bilgisi, pedagojik bilgi ve mesleğe yönelik tutum önemlidir (Akpınar vd, 2006). Alan bilgisi ve pedagojik bilgi öğretmenlere hizmet öncesi eğitim sürecinde eğitim fakültelerinde verilmektedir. Oysa öğretmenlik; bu bilgi ve becerilerin yanı sıra bu bilgi ve becerileri başarabilme noktasında kişinin kendine yönelik algısı ve mesleğine yönelik duyduğu kaygının en alt düzeyde olmasına bağlıdır. Bu bağlamda akademik özyeterlik ve mesleki kaygı kavramlarından bahsetmek gerekmektedir.

Özyeterlik, son dönemlerde öğrenmenin duyuşsal boyutunu tanımlamada önemli değişkenlerden biri olarak gösterilmektedir (Tekerek, Ercan, Uyum ve Saman, 2012; Aşkar ve Işınal, 2003). Özyeterlik kavramı sosyal öğrenme kuramının öncülerinden olan Bandura'nın ortaya koyduğu bir kavramdır (Çakır, Kan ve Sümbül, 2006). Bandura (1986; 1997; Wood ve Bandura, 1989)'ya göre özyeterlik algısı bireyin bir edimi, bir işi gerçekleştirmede ne derece yeterli olduğuna ve başarılı olacağına ilişkin inancı ya da algısıdır. Zimmerman (1995) özyeterlik kavramını, "bireyin bir işi gerçekleştirebilme, başarabilme yeteneği konusundaki kişisel yargısı" olarak tanımlamaktadır. Senemoğlu (2009), özyeterliği, bireyin farklı durumlara baş etme, belli bir etkinliği başarma yeteneğine, kapasitesine ilişkin

Öğretmen Adaylarının Akademik Özyeterlikleri ve Mesleki Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

kendini algılayışı, inancı ve kendi yargısı olarak tanımlamaktadır. Diğer bir deyişle, öz-yeterlik algısı bireyin bir işi gerçekleştirmedeki gerçek yeterlik düzeyini yansıtmaktan daha çok, bireyin kendi yeterliklerine ilişkin yargılarını yansıtır (Çakır, Kan ve Sümbül, 2006). Özyeterlik algısının bilişsel, güdüsel, duyuşsal ve seçim süreçleri üzerinde çeşitli etkileri vardır (Bandura, 1994). Özyeterlik algısı insanların nasıl hissettiğini, nasıl düşündüğünü, kendilerini nasıl motive ettiklerini ve nasıl davrandıklarını açıklar (Çetin, 2008). Özyeterlik algısı, bireylerin kendileri için bir amaç belirlemelerini, bu amaçlara ulaşmak için ne kadar çaba göstereceklerini, amaçlarına ulaşmak için karşılaştıkları zorluklara ne kadar süre dayanabileceklerini göstermektedir. (Akkoyunlu, Orhan ve Umay, 2005). Özyeterlik algısı yüksek insanlar yeteneklerine yüksek derecede güven duygusuyla yaklaşırlar ve kendilerini uğraştıran zor görevlerden kaçmak yerine üstesinden gelmek için çaba gösterirler. Özyeterlik algısı düşük insanların ise, motivasyonları düşüktür ve seçerek uğraştıkları amaçlarında daha az sorumluluk alırlar (Bandura, 1994; Kear, 2000). Akademik özyeterlik, bireyin verilen akademik bir görevi, belirlenmiş olan başarı seviyesinde yapabileceği konusundaki algısı olarak tanımlanmaktadır (Ekinci, 2011). Bir toplumun kalkınmasında akademik yönden başarılı, nitelikli insan gücü potansiyelinin en temel güçlerden biri olduğu kabul edilmektedir (Yıldırım, 2000) ve bu güç sebebiyle kişinin kendisinden beklenen başarıyı yapabilme konusunda kendisiyle ilgili algısı da önemlidir. Geçim sıkıntısı ve iş bulma olanaklarının ciddi bir sorun haline geldiği toplumumuzda, akademik başarının, öğrenci açısından daha önemli bir kavram haline geldiği gözlenmektedir (Baltaş, 1993). Bu durumda öğrencide kaygıya neden olduğunu söylemek mümkündür.

Kaygı; bilişsel, duyuşsal, davranışsal ve psikomotor süreçleri içeren, kişinin bilinçli tarafı ile duyulan ve kavranılan bir tehlike sinyali ayrıca genellikle kötü bir şey olacakmış düşüncesiyle ortaya çıkan ve sebebi bilinmeyen gerginlik duygusu olarak tanımlanabilir. Bilişsel olarak kaygı, bireyin kendisiyle ilgili taşıdığı endişelerdir. Bu endişeler olumsuz değerlendirmelerde bulunma ve kendi performansına dair olabilir. Duyuşsal olarak kaygı, daha çok gerilim ve huzursuzluk ile ilgili hisleri, davranışsal olarak kaygı, beceriksizlik, susma, az konuşma, geri çekilme, kinestetik olarak kaygı ise, solunum hızının değişmesi, kalp atış hızının artması, yüz renginin sararması, ağız kuruması, terleme, kaslarda gerginlik ve titremeyi içeren karakteristik bir otonom sinir sistemi faaliyetidir (Geen, 1985; Akt: Çetin, 2013; TDK, 2006). Kaygı kavramını davranış psikolojisi alanında ilk olarak kullanan Freud 'dur. Freud' a göre kaygı, çaresizliğe karşı bir tepki, tehlikenin varlığını gösteren bir işarettir ve kaygılı bireyin çaresizlik durumunun başlamasını beklediğini belirtmiştir (Yalom, 2001). Varoluş psikolojisi alanında ise Rollo May kaygıyı, gerçekte var olmayanların olabileceği endişesi olarak tanımlayarak kaygının, bireyin varlığı ve kişiliği için temel olan bazı değerlerin tehdit edilmesinden kaynaklandığı üzerinde durmuştur (May, Angel & Ellenberger, 1958).

Bireyin kaygı düzeyi ile başarısı arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarma amacıyla yapılan çalışmalarda "kolaylaştırıcı ve engelleyici kaygı" olmak üzere iki tür kaygıdan

söz edilmektedir. Yeni öğrenme ortamlarında bireyi 'yaklaşma davranışına' kolaylaştırıcı kaygı yöneltirken; bireyin yeni öğrenme ortamlarında kaçınma davranışını benimsemesine ise engelleyici kaygı neden olmaktadır (Scovel, 1991; Akt: Çetin, 2013). Olumsuz bir sonuç bekleme, iç çelişki, belirsizlikler ve var olan desteğin çekilmesi, insanda iç ve dış uyaranlar sonucunda ortaya çıkan kaygının nedenleri arasında sayılabilmektedir (Köse, 2006).

Öğretmen adaylarına sunulacak nitelikli bir eğitim ortamı ve yaşantılarının; onlara mesleğin gereklerini yerine getirebilmeleri için yeterlilik kazandıracığı söylenebilir. Öğretmen adaylarına verilecek eğitim ile bilgi ve becerilerin kazandırılması temel hedeflerden biri olmakla beraber öğretmen adaylarının mesleğe bakış açıları, meslek ile ilgili duygu ve düşünceleri de şüphesiz önemli olacaktır (Aydın ve Tekneci, 2013). Gelecek kuşakları yetiştirecek olan öğretmenlerin ayakları üzerine sağlam basarak mesleklerine başlamalarının büyük oranda mesleklerine karşı hissettikleri mesleki kaygılarından arınmış olmalarına bağlı olduğu ifade edilmiştir (Taşğın, 2006). Öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin kaygıları belirli zamanlarda belirli noktalarda yoğunlaşır. Fuller'e göre, bu kaygıları; ben-merkezli kaygılar, görev-merkezli kaygılar ve öğrenci-merkezli kaygılar olmak üzere üç grup altında toplamak mümkündür. Ben-merkezli kaygıların odak noktasını, bireyin kendisi oluşturur. Ben-merkezli kaygıları taşıyan bir öğretmen adayı, öğretmenlik mesleğini başarı ile sürdürüp sürdüremeyeceği endişesini taşır ve bu nedenle de sürekli olarak yoğun bir stres altındadır. Görev-merkezli kaygıların odak noktasını, bireyin öğreticilik görevi oluşturur. Görev-merkezli kaygıları taşıyan bir öğretmen adayı, iyi bir öğretici olabilme kaygısı içindedir ve bu nedenle de alanında kullanabileceği yeni öğretim yöntemlerini, materyallerini ve araç-gereçlerini araştırmaya başlar. Öğrenci-merkezli kaygıların odak noktasını ise, öğrenciler oluşturur. Öğrenci-merkezli kaygıları taşıyan bir öğretmen adayı, öğretim ile ilgili düşüncelerinde ve tasarımlarında daha çok öğrenci merkezlidir; yani, her öğrencinin zihinsel, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını en iyi nasıl karşılayabileceğini merak etmeye ve araştırmaya başlar (Akt: Taşğın, 2006).

Üniversite son sınıf öğrencilerinin yaşamlarının önemli dönemlerinden birinde oldukları (Bozkurt, 2004) ve bu dönemin iş hayatının ya da işsizlik hayatının başlangıcı demek olduğu yadsınamaz. Bu dönemde iş seçimi, gerçek hayatta rolünü almasına ilişkin düşünceler, yaşadığı arkadaşlıklar, iş bulamama korkusu ve değişik sorumluluklar kişide kaygı yaratıcı etmenlerden bazıları olarak görülebilmektedir (Çakmak ve Hevedanlı, 2005). Tüm bu kaygıları taşıyan öğretmen adaylarının mesleki kaygılarıyla, bir işi gerçekleştirebilme, başarabilme yeteneği konusundaki kişisel yargıları olan akademik özyeterlikleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak önemli bir durumdur.

Amaç

Bu çalışmanın amacı öğretmen adaylarının akademik özyeterlikleri ve mesleki kaygılarını incelemektir. Bu bağlamda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmaktadır:

Öğretmen Adaylarının Akademik Özyeterlikleri ve Mesleki Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

1. Öğretmen adaylarının akademik özyeterlikleri ile mesleki kaygıları cinsiyetlerine bağlı olarak farklılaşmakta mıdır?
2. Öğretmen adaylarının akademik özyeterlikleri ile mesleki kaygıları bölüme isteyerek gelip gelmeme durumuna bağlı olarak farklılaşmakta mıdır?
3. Öğretmen adaylarının akademik özyeterlikleri ile mesleki kaygıları öğrenim gördükleri bölüme bağlı olarak farklılaşmakta mıdır?
4. Öğretmen adaylarının mesleki kaygıları akademik özyeterlik algılarını yordamakta mıdır?

Yöntem

Çalışmada iki bağımlı değişken (öğretmen adaylarının akademik özyeterlikleri ve mesleki kaygı düzeyleri) ile cinsiyet, öğrenim görülen bölüme isteyerek gelip gelmeme durumları ve öğrenim görülen bölüm arasındaki olası ilişkileri araştırmaktır. Bu yönüyle araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel araştırmalar, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkilerin varlığını ve/veya derecesini inceleyen, neden-sonuç ile ilgili ipuçları elde etmek ve incelenen olguları daha iyi anlayabilmek amacıyla yapılan araştırmalardır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010; Karasar, 2009). İlişkisel modellerde, değişkenler arasındaki ilişkilerin ve bağlantıların incelenmesi amacıyla genellikle nedensel karşılaştırma ve korelasyon yöntemlerinden faydalanılır (Büyüköztürk, Çakmak vd., 2010). Bu bağlamda araştırma dahilinde öğretmen adaylarının akademik özyeterlik düzeylerinin ve mesleki kaygı düzeylerinin; cinsiyet, öğrenim görülen bölüme isteyerek gelip gelmeme durumları ve öğrenim görülen bölüm açısından farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesinde nedensel karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının akademik özyeterlikleri ile mesleki kaygı değişkenleri arasındaki ilişkinin incelenmesinde ise korelasyon yöntemi kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini 2014- 2015 akademik yılının ikinci yarısında Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir. Bu çalışmaya Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi 4. sınıfta öğrenimine devam eden 281 öğretmen adayı katılmıştır. Adayların 172'si (%61) kadın, 109'u (%39) erkek; 225'i (%80) bölüme isteyerek, 56'si (%20) bölüme istemeyerek; 32'si (%11) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 32'si (%11) Fen Bilgisi, 30'u (%11) İlköğretim Matematik, 32 'si (%11) Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi, 31'i (%11) Resim-İş, 31'i (%11) Türkçe, 31'i (%11) Sınıf, 33'ü (%12) Okul Öncesi ve 29'u (%10) Sosyal Bilgiler bölümünden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Veriler 2014-2015 akademik yılının ikinci yarısında Akademik Öz-yeterlik Ölçeği (Ekici, 2012) ve Mesleki Kaygı Ölçeği (Cabı ve Yalçınalp, 2013) kullanılarak toplanmıştır. 33 maddeden oluşan Akademik Öz-Yeterlik Ölçeğinin Cronbach Alpha

katsayısı orijinalinde 0,93, bu araştırmada ise 0,97 olarak hesaplanmıştır. 45 maddeden oluşan Mesleki Kaygı Ölçeği orijinalinde güvenilirlik katsayısı 0,95 olarak; bu araştırmada ise 0,91 olarak hesaplanmıştır.

Ölçek maddelerine verilen cevapların değerlendirilmesinde aralıkların eşit olduğu varsayılmış, aritmetik ortalamalar için puan aralığı 0,80 olarak hesaplanmıştır (Puan Aralığı = (En Yüksek Değer – En Düşük Değer)/5 = (5 – 4)/5 = 4/5 = 0,80). Bu hesaplamaya göre aritmetik ortalamaların değerlendirme aralığı şu şekildedir:

Aralık	Seçenek
1,00-1,80	Çok düşük düzey
1,81-2,60	Düşük düzey
2,61-3,40	Orta düzey
3,41-4,20	Yüksek düzey
4,21-5,00	En yüksek düzey

Verilerin Analizi

Toplanan veriler ile öğretmen adaylarının akademik özyeterlikleri ve mesleki kaygıları için toplam puan ortalamaları hesaplanmıştır. Öğretmen adaylarının akademik özyeterlikleri ile mesleki kaygılarının cinsiyetlerine ve bölüme isteyerek gelip gelmeme durumlarına bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı, t-testi ile belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmen adaylarının akademik özyeterlikleri ile mesleki kaygılarının bölümlerine bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile test edilmiştir. Adayların mesleki kaygılarının akademik özyeterliklerini yordayıp yordamadığı, basit doğrusal regresyon analizi ile test edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde öğretmen adaylarının akademik özyeterlikleri ile mesleki kaygıları adayların, cinsiyetlerine, bölüme isteyerek gelip gelmeme durumlarına ve öğrenim gördükleri bölüm değişkenlerine göre karşılaştırılmaktadır. Ayrıca, öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının akademik özyeterlikleri üzerinde yordayıcı bir etkiye sahip olup olmadığı, bir başka ifadeyle öğretmen adaylarının akademik özyeterliklerinin mesleki kaygıları üzerindeki etkisi test edilmektedir.

Öğretmen adaylarının akademik özyeterlikleri ile mesleki kaygı puanlarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapmalar Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1: Öğretmen Adaylarının Akademik Özyeterlikleri İle Mesleki Kaygı Puanları

Boyut	N	$\bar{X}$	SS
AÖ	281	3,01	,581
MK	281	3,56	,847

Öğretmen adaylarının akademik özyeterliklerine ilişkin aritmetik ortalamaları 3,01; mesleki kaygılarına ilişkin aritmetik ortalamaları ise 3,56 olarak hesaplanmıştır. Araştırmada esas alınan beşli likert tipi derecelendirme göz önünde

Öğretmen Adaylarının Akademik Özyeterlikleri ve Mesleki Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

bulundurulduğunda, öğretmen adaylarının akademik özyeterliklerinin orta düzeyde olduğu görülürken, mesleki kaygılarının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının akademik özyeterlikleri ile mesleki kaygı puanlarının cinsiyete bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı t-testi ile belirlenmeye çalışılmış, test sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: *Öğretmen Adaylarının Akademik Özyeterlikleri İle Mesleki Kaygı Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması*

Boyut	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	p
AÖ	Kadın	172	3,02	,586	,466	,642
	Erkek	109	2,99	,576		
MK	Kadın	172	3,47	,851	-2,279	,023*
	Erkek	109	3,71	,824		

Öğretmen adaylarının akademik özyeterliklerinin cinsiyete bağlı olarak istatistiksel açıdan farklılaşmadığı ancak mesleki kaygılarının cinsiyete bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Kadın öğretmen adaylarının akademik özyeterliklerinin ($\bar{X} = 3,02$) erkek öğretmen adaylarının özyeterliklerinden ($\bar{X} = 2,99$) yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Erkek öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının ($\bar{X} = 3,71$) kadın öğretmen adaylarının kaygılarından ($\bar{X} = 3,47$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır ($p=,023$).

Öğretmen adaylarının akademik özyeterlikleri ile mesleki kaygı puanlarının öğrenim gördükleri bölüme isteyerek gelip gelmemelerine göre istatistiksel açıdan anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı, t-testi ile belirlenmeye çalışılmıştır (Tablo 3).

Tablo 3: *Öğretmen Adaylarının Akademik Özyeterlikleri İle Mesleki Kaygı Puanlarının Öğrenim Gördükleri Bölüme İsteyerek Gelip Gelmemelerine Göre Karşılaştırılması*

Boyut	Bölüm isteği	N	$\bar{X}$	SS	t	p
AÖ	Evet	225	3,07	,567	3,622	,000
	Hayır	56	2,76	,577		
MK	Evet	225	3,64	,805	3,218	,001
	Hayır	56	3,24	,938		

Öğretmen adaylarının akademik özyeterliklerinin ve mesleki kaygılarının öğrenim gördükleri bölüme isteyerek gelip gelmeme durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Öğrenim gördükleri bölüme isteyerek geldiğini ifade eden öğretmen adaylarının akademik özyeterlikleri ($\bar{X} = 3,07$) öğrenim gördükleri bölüme istemeyerek geldiğini ifade eden adayların akademik özyeterliklerinden ($\bar{X} = 2,76$) istatistiksel olarak daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Öte yandan öğrenim gördükleri bölüme isteyerek geldiğini

belirten öğretmen adaylarının mesleki kaygıları ($\bar{X} = 3,64$) öğrenim gördükleri bölüme istemeyerek geldiğini ifade eden adayların mesleki kaygılarından ($\bar{X} = 3,24$) istatistiksel olarak daha yüksek olduğu yönünde bulgu elde edilmiştir.

Öğretmen adaylarının akademik özyeterlikleri ile mesleki kaygı puanlarının öğrenim gördükleri bölüme bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılmış ve karşılaştırma sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Öğretmen adaylarının akademik özyeterlikleri ile mesleki kaygı puanlarının öğrenim gördükleri bölüme Göre Karşılaştırılması

	AÖ			MK		
	Gruplar arası	Gruplar- içi	Toplam	Gruplar arası	Gruplar- içi	Toplam
Kareler toplamı	8,515	86,041	94,556	7,136	193,692	200,828
df	8	272	280	8	272	280
Kareler ortalaması	1,064	,316		,892	,712	
F	3,365			1,253		
p	,001			,269		

Öğretmen adaylarının akademik özyeterliklerinin öğrenim gördükleri bölüme göre istatistiksel açıdan anlamlı şekilde farklılaştığı (F= 3.365; p= ,001) görülmektedir. Farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre fen bilgisi öğretmen adaylarının akademik özyeterliklerine ait ortalamasının ($\bar{X}= 3,28$) ve resim-iş öğretmen adaylarının akademik özyeterliklerine ait ortalamasının ($\bar{X}= 3, 27$) , din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmen adaylarının akademik özyeterliklerine ait ortalamadan ($\bar{X}=2,79$) istatistiksel olarak farklı olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının öğrenim gördükleri bölüme göre istatistiksel açıdan anlamlı şekilde farklılaşmadığı (F= 1,253; p= ,269) görülmektedir. Ancak resim-iş öğretmen adaylarının mesleki kaygılarına ait ortalamasının en yüksek ($\bar{X}= 3,87$) iken sosyal bilgiler öğretmen adaylarının mesleki kaygılarına ait ortalamasının en düşük ($\bar{X}=3,29$) olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının, akademik özyeterliklerini yordayıp yordamadığı regresyon analizi ile kestirilmeye çalışılmış ve analiz sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygılarının Akademik Özyeterliklerini Yordaması

	B	Standart hata	β	t	p	Double r	Partly r
fixed	2,799	,263		10,641	,000	-	-
AÖ	,254	,086	,174	2,957	,003	,174	,174
R= ,174	R²= ,030	F(1,279) = 8,741	p= ,003				

Öğretmen Adaylarının Akademik Özyeterlikleri ve Mesleki Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Regresyon analizi sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının akademik özyeterliklerini istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı gözlenmektedir ($F(1,279) = 8,741; p = ,003$). Ancak, adayların mesleki kaygılarının akademik özyeterliklerindeki varyansın sadece % 3'ünü açıklayabildiği görülmektedir. Öte yandan, adayların akademik özyeterlikleri ile mesleki kaygıları arasında yine istatistiksel olarak anlamlı ($\beta = ,174; t = 2,957; p = ,003$), ancak düşük düzeyde ($r = ,17$) bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre, öğretmen adaylarının akademik özyeterliklerinin mesleki kaygılarından kestirilmesine ilişkin regresyon eşitliğinin şu şekilde yazılabilir:

$$\text{Akademik özyeterlik} = 2,799 + 0,254 \times \text{mesleki kaygı}$$

Tartışma ve Sonuç

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğretmen adaylarının akademik özyeterliklerinin orta seviyede olduğu görülmektedir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının akademik olarak kendilerine verilen bir işi beklenen başarı düzeyindeki algılarının orta düzeyde olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının yüksek seviyede olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının yüksek olması öğretmen atamalarının az olması, KPSS barajlarının yüksek olması gibi sebeplerden kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırmada kadın öğretmen adaylarının akademik özyeterlikleri erkek öğretmen adaylarının akademik özyeterliklerinden daha yüksek çıkmıştır. Araştırmanın bu bulgusu Blake ve Lesser'in (2009), Yılmaz Çelik'in (2013) ve Aslan'ın (2010) çalışmalarıyla paralellik gösterirken, sınıf öğretmeni adaylarıyla yapılan Fırat Durdukoca'nın (2010) çalışmasıyla zıtlık göstermektedir. Ayrıca lise öğrencileri ile yapılan Keleşoğlu'nun (2011) çalışmasıyla da zıtlık göstermektedir. Yine birçok çalışmada akademik özyeterliğin cinsiyete göre fark göstermediği, kadın ve erkeklerin hemen hemen yakın puan aldığı sonucuna da ulaşılmıştır (Ekinci, 2011; Tunca ve Alkın Şahin, 2014). Tüm bunların sonucunda cinsiyetin akademik özyeterlik bağlamında etkisinin değişkenlik gösterdiği söylenebilir.

Erkek öğretmen adaylarının mesleki kaygıları kadın öğretmen adaylarının kaygılarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır. Bu sonuç, Aydın ve Tekneci (2013) tarafından yapılan çalışmayla paralellik gösterirken, Bozdam ve Taşğın (2011) ve Dursun ve Karagün (2012) tarafından yapılan çalışmayla zıtlık göstermektedir. Bu çalışmanın bulguları ve alanyazındaki çalışmaların bulgularından yola çıkarak toplumun erkek ve kadına yüklediği misyonlar gereği kaygılarda farklılık olmasının normal olduğu söylenebilir. Toplumun meslek noktasında erkeklere daha fazla misyon biçmiş olması erkek öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının fazla olmasının nedenlerinden biri olabilir.

Öğrenim gördükleri bölüme isteyerek geldiğini ifade eden öğretmen adaylarının akademik özyeterlikleri ve mesleki kaygıları, öğrenim gördükleri bölüme istemeyerek geldiğini ifade eden adayların adaylarının akademik özyeterlikleri ve

mesleki kaygılarından istatistiksel olarak daha yüksek çıkmıştır. İnsanların sevdikleri işleri-meslekleri yapmaları daha baştan meslekteki başarılarını arttıracak bir durumdur. Ve bu durum öğretmen adaylarının akademik özyeterliklerinin yüksek çıkmasının sebebi olabilir. Öğretmenlik mesleğini yapmayı isteyerek gelen öğrencilerin ise sevdikleri mesleği yapamayacak hislerinin olması, yine KPSS korkusu ve alanlarıyla ilgili öğretmenlik atamalarının az olması kaygılarının yüksek olma sebepleri arasında gösterilebilir.

Öğretmen adaylarının akademik özyeterliklerinin öğrenim gördükleri bölüme göre farklılaştığı görülmektedir. Bu farkın sebebi öğretmen adaylarının bölüme giriş puanları, bölüm dersleri, alan farklılığı ve bunun öğrencilere sunmuş olduğu fırsatlar gibi değişkenlerden kaynaklı olduğu söylenebilir. Öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının öğrenim gördükleri bölüme göre farklılaşmadığı görülmektedir.

Öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının akademik özyeterlik algılarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde kestirilebildiği gözlenmektedir. Öte yandan, adayların mesleki kaygı puanları ile akademik özyeterlik puanları arasında yine istatistiksel olarak anlamlı, ancak düşük düzeyde bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Kaynakça

Akkoyunlu, B., Orhan, F. ve Umay, A., (2005). Bilgisayar öğretmenleri için "Bilgisayar Öğretmenliği Öz-yeterlik Ölçeği" Geliştirme Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 1-8.

Akpınar, E., Yıldız, E. ve Ergin, Ö. (2006). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 56-62.

Aslan, C. (2010). Türkçe Eğitimi programlarında lisansüstü öğrenim gören öğrencilerin akademik özyeterliklerine ilişkin görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(19), 87-115.

Aşkar, P. ve Işıksal, M. (2003). İlköğretim öğrencileri için matematik ve bilgisayar öz-yeterlik algısı ölçekleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 109-118

Aydın, A. ve Tekneci, E. (2013). Zihin engelliler öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile kaygı düzeyleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(2), 1-12.

Baltaş, A. (1993). *Öğrenme ve Sınavlarda Üstün Başarı*. Remzi Kitabevi, 8. Basım, İstanbul.

Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Bandura, A. (1994). Self Efficacy. *Encyclopedia of human behavior, Encyclopedia of mental health*, Academic Pres. 4, 71-81.

Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: Freeman.

Öğretmen Adaylarının Akademik Özyeterlikleri ve Mesleki Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Blake S. & Lesser, L.(2009). Exploring the relationship with academic self-efficacy and middle school students' performance on a high-stakes mathematics test. Proceedings of the Twenty Eighth Annual Meeting of the North American Chapter of the International Group for the Psychology of Mathematics Education, Mérida, Yucatán, México, November 9 – 12, 2006.

Bozdam, A. ve Taşğın, Ö. (2011). Öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13 (1), 44–53.

Bozkurt, N. (2004). Bir grup üniversite öğrencisinin depresyon ve kaygı düzeyleri ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiler. *Eğitim ve Bilim* 29 (133), 52–59.

Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (5. baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.

Çabı, E. ve Yalçınalp, S. (2013). Öğretmen Adaylarına Yönelik Mesleki Kaygı Ölçeği (MKÖ): Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44(44).

Çakır Ö, Kan A, Sümbül Ö (2006). Öğretmenlik Meslek Bilgisi ve Tezsiz Yüksek Lisans Programlarının Tutum ve Özyeterlik Açısından Değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 36-47.

Çakmak, Ö. ve Hevedanlı, M., (2005). *Eğitim ve Fen-Edebiyat Fakülteleri Biyoloji Bölümü Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (14), 115-127.

Çapa, Y. ve Çil, N. (2000). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(18).

Çelikten, M., Şanal, M., ve Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 207-237.

Çetin, B. (2008). Marmara Üniversitesi sınıf öğretmeni adaylarının bilgisayarla ilgili öz-yeterlik algılarının incelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 101-114.

Çetin, Ş. (2013). Eğitim fakültesi öğrencilerinin kamu personeli seçme sınavına (kpss) yönelik kaygılarının incelenmesi. *Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 42 (197), 158- 168.

Çetinkaya, Z. (2009). Türkçe öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *İlköğretim Online*, 8(2).

Dilaver, H. (1996). *Türkiye’de öğretmen istihdamının dünü, bugünü ve yarını, eğitimimize bakışlar*. İstanbul: Kültür Koleji Vakfı Yayınları 1.

Doğan, T. ve Çoban, A. E. (2009). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34(153), 157-168.

Dursun, S. ve Karagün, E. (2012). Öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin incelenmesi: Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu son sınıf öğrencileri üzerine bir araştırma. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 93–112.

Ekici, G. (2012). Akademik öz-yeterlik ölçeği: türçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(43).

Ekinci, E. (2011). *Ortaöğretim öğrencilerinin akademik özyeterlik düzeyleri ve akademik erteleme davranışlarının öğrenilmiş çaresizlik düzeylerini yordama gücü*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Fırat Durdukoca, Ş. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının akademik özyeterlik algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 10(1), 69-77.

Karagözoğlu, G. (1987). Yükseköğretime geçişte öğretmenlik mesleğine yönelme. *Öğretmen Yetiştiren Kurumların Dünü-Bugünü-Geleceği Sempozyumu*. Ankara.

Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kavcar, C. (2005). Türkçe-edebiyat eğitimi ve öğretmen yetiştirme, *Eğitim Fakültelerinde Yeniden Yapılandırmanın Sonuçları ve Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu*, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 22-24 Eylül.

Kear, M. (2000). Concept analysis of self-efficacy. *Graduate research in nursing*, 13(1), 142-156.

Keleşoğlu, Ş. (2011). *Öğrenme stilleri, akademik özyeterlik, seviye belirleme sınavı puanları ve öğrenci özellikleri değişkenlerinin lise 1. sınıf akademik başarısını yordama gücü üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Köse, H.S. (2006). Müzik öğretmen adaylarının mesleki kaygıları. *Mehmet akif Ersoy üniversitesi eğitim fakültesi dergisi*, 12, 80-89.

Kuran, K. (2002). *Öğretmenlik Mesleği*. Öğretmenlik Mesleğine Giriş (ed. Türkoğlu,A.). Mikro Yayıncılık. Ankara

May, R., Angel, E., Ellenberger, H. F. (1958). *Existence: A new dimension in psychiatry and psychology*. New York: Basic Books.

Semerci, Ç., Semerci, N., Eliüşük, A. G., ve Kartal, S. E. (2012). Öğretmenlik mesleğinin gündemine ilişkin öğretmen görüşleri-Bartın ili örneği. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 22-40.

Senemoğlu, N. (2009). *Gelişim öğrenme ve öğretim – Kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Öğretmen Adaylarının Akademik Özyeterlikleri ve Mesleki Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Taşğın, Ö. (2006). Beden eğitimi ve spor yüksekokulunda okuyan öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 679-686.

TDK (2006). Türk Dil Kurumu. 28 Ağustos 2015 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=KAYGI internet sitesinden erişilmiştir.

Tekerek, M., Ercan, O., Udum, M. S. ve Saman, K. (2012). Bilişim teknolojileri öğretmen adaylarının bilgisayar öz-yeterlikleri. *Turkish Journal of Education*, 1(2).

Terzi, A. R. ve Tezci, E. (2007). Necatibey Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 52(52), 593-614.

Tunca, N. ve Alkın-Şahin, S. (2014). Öğretmen adaylarının bilişötesi (üst biliş) öğrenme stratejileri ile akademik öz yeterlik inançları arasındaki ilişki. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 4(1), 47-56.

Wood, R. E. & Bandura, A. (1989). Effect of perceived controllability and performance standards on self-regulation of complex decision-making. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56 (5), 805–814.

Yalom, I. (2001). *Varoluşçu Psikoterapi*. (3. Basım). Çev: Zeliha İyidoğan Babayigit. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Yıldırım, İ. (2000). Akademik başarının yordayıcısı olarak yalnızlık, sınav kaygısı ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 167 - 176

Yılmaz Çelik, D. (2013). *Üstün zekâlı olan ve olmayan öğrencilerin mükemmeliyetçilik ve akademik özyeterlikleri arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Zimmerman, B. J. (1995). Self-efficacy and educational development. In A. Bandura,(Ed.), *Self-eff icacy in changing societies*. New York: Cambridge University Press.